

مجموعه تاریخ جهان — ۷۳

جنگ‌های پونیک

دان فاردو

ترجمه: درید جواهرکلام

سرشناسه: ناردو، دان، ۱۹۴۷ - م.
عنوان و نام پدیدآور: جنگ‌های پونیک/دان ناردو؛ ترجمه فرید جواهرکلام.
مشخصات نشر: تهران: ققنوس، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری: ۱۴۴ ص.؛ مصور
فروست: مجموعه تاریخ جهان؛ ۷۲.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۷۸-۳۲۰-۲
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
یادداشت: عنوان اصلی: The Punic Wars, c 1996.
موضوع: جنگ‌های کارتاژ - ادبیات کودکان و نوجوانان
Punic wars -- Juvenile literature
شناسه افزوده: جواهرکلام، فرید، ۱۳۰۴ -، مترجم
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ ج ۹ ۲۴۲/ن ۲ DG
رده‌بندی دیویی: ۹۳۷/۰۴
شماره کتاب‌شناسی ملی: ۴۵۲۷۲۰۳

این کتاب ترجمه‌ای است از:

The Punic Wars
Don Nardo
Lucent Books, 1996

انتشارات قنوس

تهران، خیابان انقلاب، خیابان شهیدای شادآرامی،
شماره ۱۱۱، تلفن ۶۶۰۰۰۰۰۰

دان ناردو

جنگ‌های پونیک

ترجمه فرید جواهرکلام

چاپ اول

۱۵۰۰ نسخه

اسفندماه ۱۳۹۵

چاپ شمشاد

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۲ - ۳۲۰ - ۲۷۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

ISSN: 978-600-278-320-2

www.qoqnoos.ir

Printed in Iran

۱۴۰۰۰ تومان

فهرست

- رویدادهای مهم در تاریخ جنگ‌های پونیک ۶
- پیشگفتار: سلسله‌ی رستاخیز جنگ جهانی ۹
۱. رقابت دیرینه: مدیریت غیبت بر لبه‌ی پرتگاه جنگ ۱۳
۲. بازگشت به میدان جنگ: کشمکش مرگبار آغاز می‌شود ۳۳
۳. توسعه‌طلبی از راه تجاوز آشدر: سال‌های سی جنگ ۵۱
۴. جسارت، شکیبایی و نبوغ: هانیبال به ایتالیا حمله می‌کند ۶۵
۵. روحیه‌ی شکست‌ناپذیر روم: ورق جنگ به نفع رومیان می‌گردد ۸۱
۶. در آستانه‌ی نابودی: اوج خونین دومین جنگ ۹۵
۷. کارتاژ در شعله‌های آتش: آخرین روزهای حیات شهری ۱۱۱
- سخن پایانی: میراث روم و کارتاژ ۱۲۷
- یادداشت‌ها ۱۳۳
- برای مطالعه‌ی بیشتر ۱۳۷
- منابع ۱۳۹
- نمایه ۱۴۳

سایه ترسناک جنگ جهانی

تصور جنگ جهانی هم ترسناک است و هم باهیت. همه قدرت‌های بزرگ جهانی در نبردهای بزرگی که به نام جنگ جهانی اول (۱۹۱۴-۱۹۱۸) و جنگ جهانی دوم (۱۹۳۹-۱۹۴۵) شناخته می‌شوند شرکت کردند؛ بسیاری از سبب‌ها از خرابی‌های گسترده رنج بردند، و ده‌ها میلیون تن در این رویدادها جان باختند. از مشخصات این جنگ‌ها به کارگیری سلاح‌های جدید بود که قادر به تخریب و کشتار گسترده بودند و در عین حال، اثر کارساز و مطلق داشتند. در نظر بسیاری، چنین مشخصه‌هایی آن‌ها را از همه جنگ‌هایی که پیش از آن زیسته‌ری داده، جدا می‌کند.

با این حال، این جنگ‌های مدرن از جهات نخستین جنگ‌های جهانی نبودند که تمدن را به لرزه درآوردند. این اشاره مربوط می‌شود به جنگ‌های پونیک که در قرون دوم و سوم پیش از میلاد بین روم و کارتاژ درگرفت، یعنی بین دو قدرت نظامی بزرگ آن دوره. در این درگیری بین روم و کارتاژ پیشرفته‌ترین سلاح‌های آن زمان به کار گرفته شد، از جمله سلاح جدید، بسیار کارآمد و «سری». این درگیری‌ها بسیار طولانی و به نسبت دوران خود بسیار عظیم بودند. اساس نوشته‌های پولوبیوس، تاریخ‌نگار رومی-یونانی قرن دوم پیش از میلاد، نخستین جنگ پونیک «بارن اندک توقی مدت بیست و چهار سال به طول انجامید و طولانی‌ترین ... و بزرگ‌ترین جنگ ... است که از آن آگاهیم».^(۱) در واقع، تلفات رومی‌ها در دریا فقط در این جنگ بزرگ‌ترین تلفات دریایی یک ملت در طول تاریخ بوده است - در حقیقت، این تلفات به مراتب بسیار بیشتر از مجموع تلفات دریایی کشورهای درگیر در جنگ جهانی دوم بوده است.

روم و کارتاژ

مطمئناً، جنگ‌های پونیک مانند جنگ‌های مشابه دوران جدید واقعاً جهانی نبوده است. در آن دوران باستانی، جوامع متمدن در چین، آفریقای مرکزی، ژاپن و آمریکای مرکزی وجود داشته‌اند، ولی

هیچ‌یک از این‌ها در جنگ‌های اشاره‌شده شرکت نداشتند و به احتمال قوی حتی از جنگ بین روم و کارتاژ بی‌اطلاع بوده‌اند. باید دانست که این جوامع متمدن از همدیگر بسیار دور و مستقل بوده‌اند و نفوذی بر مناطق اصلی تمدنی جهان نداشته‌اند؛ یعنی سرزمین‌هایی که گرداگرد دریای مدیترانه قرار داشتند. در این سرزمین‌ها قدیمی‌ترین، پرجمعیت‌ترین و نیرومندترین فرهنگ‌های انسانی وجود داشتند، که در میان آن‌ها می‌توان از یونان، مصر، روم و کارتاژ نام برد. در آن دوران، دنیای مدیترانه از هر نظر «جهان شناخته‌شده» بود. دومین جنگ حماسی پونیک، که در حقیقت تنازع بقا بین دو قدرت بزرگ - آن‌ها برید، آینده نزدیک کل سرزمین‌های گرداگرد مدیترانه را از اسپانیا گرفته تا خاورمیانه را تحت تأثیر قرار داد. بدین ترتیب در یک معنای واقعی این درگیری به‌راستی یک جنگ جهانی به حساب می‌آمد. مسلماً برای مردم روم یا کارتاژ، چنین جنگی همان‌قدر خطرناک بودی تمدن را در بر داشت که جنگ جهان‌شمول روم باستان مردمان این دوره.

در حالی که جنگ‌های جهان‌شمول باستان و جنگ‌های امروزی، به میزان زیادی از نظر فاجعه، تخریب و گستردگی به یکدیگر شباهت دارند، اما هدف جنگ‌افروزان هر دو طرف در این دوره تاریخی با یکدیگر متفاوت بوده است. تفاوت عمده بین جنگ‌های قدیم و جنگ‌های امروزی در نوع نگرش و نیز اهداف نهایی آن‌ها بود. آن‌گونه که در رتزی میلز، تاریخ‌نگار کلاسیک، توضیح می‌دهد:

یک تفاوت مهم بین جنگ‌های عهد باستان و جنگ‌های امروزی وجود داشت. یکی از بزرگ‌ترین مشکلاتی که امروزه کشورها تلاش می‌کنند آن را حل کنند این است که چگونه می‌توان کاری کرد که کشورهای بزرگ و قدرتمند در کنار یکدیگر در صلح و آشتی به سر برند. در دوران باستان به این پی نبرده بودند که چنین امری می‌تواند امکانپذیر باشد. در نظر سیاستمداران و متفکران آن دوران، این امر کاملاً طبیعی و بحق بود که کشوری قدرتمند و بزرگ بر کشورهای ضعیف‌تر فرمانروایی کند، و بدین ترتیب روم و کارتاژ وقتی متوجه شدند که صلاحشان در جنگ با یکدیگر است، فقط یک مسئله باقی می‌ماند که باید حل می‌شد: یکی از آن‌ها باید فرمانروایی کند و دیگری از او اطاعت کند، و چنین مسئله‌ای را فقط جنگ حل می‌کرد.^(۲)

پیروزی در چنین جنگی ممکن بود نخستین گام در سیاست سلطه و فرمانروایی جهانی باشد و این سیاست در آن زمان کاملاً طبیعی و بحق به شمار می‌آمد و به‌راستی در آن زمان دلایل فراوانی برای اتخاذ چنین سیاست تجاوزکارانه‌ای وجود داشت. ایرانیان در قرون ششم و پنجم پیش از میلاد کوشیدند که جهان شناخته‌شده را به تصرف خود درآوردند و یک قرن پس از آن، اسکندر مقدونی،

دو سردار جنگ‌های پونیک: هانری بارکار، ایدار کارتاژی، و اسکپیو آفریکانوس سردار رومی - در یک ملاقات تاریخی پیش از شروع نبرد مرنوشت سازا ما در ۲۰۲ پیش از میلاد.

کشورگشای یونانی، تلاش کرد که همین کار را بکند. در جنگ‌های روم و کارتاژ، هر که پیروز می‌شد بر تمام سرزمین‌های مدیترانه مسلط می‌شد و پس از آن برای او منطق حکم می‌کرد که به دنبال تسلط بر جهان شناخته‌شده آن روز باشد. در چنان رفاهیت و کسمکشی نشان دادن کوچک‌ترین ضعف می‌توانست اشتباهی مرگبار باشد. حریف ضعیف‌تر در برابر این خطر قرار داشت که نه تنها جنگ را بیازد بلکه به کلی نابود شود. و این وضع برای طرفین جنگ در سال‌های پیش از سومین و آخرین جنگ پونیک وجود داشت. کارتاژ که تا این زمان دو بار از روم شکست خورده بود مرتکب این اشتباه شد که کوشید تا در صلح و آرامش با دشمن سابقش زیست کند و برای همین خطای فاحش و بزرگ‌هنگامی که به کوشید تا از نفوذ و قدرت کارتاژ بکاهد و سرانجام کارتاژ را به نابودی بکشاند. روم گام به گام در این کار موفق شد، برای این که کارتاژ ... بر این باور بود که بروز یک جنگ دیگر چون برای هر دو طرف سنگین و پرهزینه خواهد بود، لاجرم رومی‌ها دست به جنگ نخواهند زد ... متأسفانه چنین نشد کارتاژی‌ها خیلی دیر - و بسیار بسیار دیر - متوجه اشتباه و روش خود و خطری که آن‌ها را تهدید می‌کرد، شدند، خطری که به نابودی تمدن آن‌ها منجر شد.^(۳)

کارتاژ، نخستین بازنده عمده جنگ جهانی، به طور کامل نابود و از صفحه تاریخ ناپدید شد. در

رومی‌ها در فرجام یوانگر، زمین جنگ پونیک دست به کشتار دسته‌جمعی ساکنان کارتاژ می‌زدند، این شهر یکی از بزرگ‌ترین شهرهای دویان باستان بود.

این‌جا باز هم تفاوت عمده بین جنگ‌های جهانی عهد باستان و جنگ‌های جهانی امروزی آشکار می‌شود. پس از آن‌که آمریکا و متفقانش در جنگ جهانی دوم آلمان و ژاپن را شکست دادند کوشیدند که کشورهای دشمنان سابق خود را بازسازی کنند و به آن‌ها کمک کنند تا به شرکایی فعال و مولد تبدیل شوند. رومی‌ها در آن دوران عکس این کار را انجام می‌دادند تا دیگر و وحشیگری مطلق انجام می‌دادند تا دیگر هرگز مانعی به نام کارتاژ نداشته باشند و با این کارها، رومی‌ها راه را برای پیشرفت و تسلط بر سراسر جهان مدیترانه باز کردند. مختصر آن‌که، روم با نابود کردن رقیب خود موفق شد، در حالی که فاتحان جنگ جهانی دوم با تبدیل حریفان سابق خود به دوست موفق شدند. این‌که آیا این نوع رفتار فاتحان امروزی پیشرفتی در امور اخلاقی و

انسانی بشر به وجود می‌آورد یا خیر، قابل بحث است. سؤال واقعی این است که آیا سایه ترسناک جنگ جهانی — که نخستین بار در برابر برج و باروهای روم و کارتاژ شکل گرفت — هرگز از بین خواهد رفت. این پرسش بی‌پاسخ خواهد ماند، پاسخ این سؤال سرنوشت‌ساز به خردمندی یا حماقت نسل‌های آینده بستگی خواهد داشت.